

بررسی رابطه ذهنیت فلسفی با تفکر انتقادی و باورهای غیرمنطقی در بین

مدیران مدارس ابتدایی و متوسطه شهرستان بوکان

Studying the relation of philosophical mind with critical thinking and irrational beliefs among elementary and secondary schools' managers in Boukan city

Taher Mahboobi

Assistant Prof. of Educational Sciences, Faculty of PNU, Boukan, Iran.

Afsar Abdollahzadeh

M.A. Curriculum, Education, Boukan, Iran

Kamal Mahboobi

M.A. Educational Planning, a visiting lecturer of PNU, Boukan, Iran

طاہر محبوبی @yahoo.com m_taher

استادیار گروه علوم تربیتی، عضو هیئت علمی دانشگاه پیام نور، بوکان، ایران،

افسر عبداله زاده (نویسنده مسئول)

کارشناس ارشد برنامه ریزی درسی، آموزش و پرورش، بوکان، ایران،

ایمیل: abdoollhazadeh.afsar@yahoo.com

کمال محبوبی @yahoo.com k.mahboobi

کارشناس ارشد برنامه ریزی آموزشی، مدرس مدعو دانشگاه پیام نور، بوکان،

ایران

چکیده

هدف از این تحقیق بررسی رابطه بین ذهنیت فلسفی با تفکر انتقادی و باورهای غیرمنطقی در بین مدیران ابتدایی و متوسطه شهرستان بوکان می‌باشد. تحقیق حاضر از نظر ماهیت و روش، توصیفی از نوع پیمایشی است و از آنجا که رابطه سه متغیر را بررسی می‌کند از نوع همبستگی نیز می‌باشد. جامعه آماری در پژوهش حاضر کلیه مدیران دوره ابتدایی و متوسطه (پسرانه و دخترانه) شهرستان بوکان در سال تحصیلی ۹۲-۹۱ که برابر ۱۰۰ نفر (مدارس ابتدایی ۴۵ نفر شامل ۲۳ مرد و ۲۲ زن) و مدیران مدارس متوسطه ۵۵ نفر شامل ۲۸ مرد و ۲۷ زن) می‌باشد که به علت محدود بودن جامعه آماری کل جامعه به عنوان نمونه انتخاب گردید. برای گردآوری اطلاعات از سه نوع پرسشنامه: ذهنیت فلسفی کمیلی (۱۳۸۱)، آزمون تفکر انتقادی کالیفرنیا (CCTST) و پرسشنامه جونز برای باورهای غیرمنطقی استفاده گردید. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از روش‌های آمار توصیفی که شامل (میانگین، میانه، نما، و انحراف استاندارد و ...) همچنین برای فرضیات تحقیق از آنالیز واریانس چند متغیر و ضریب همبستگی پیرسون R و رگرسیون تک متغیره استفاده شد. نتایج تحلیل واریانس چند متغیره بطور کلی نشان داد که بین ذهنیت فلسفی با تفکر انتقادی و باورهای غیرمنطقی در سطح ۰/۰۱ و به تفکیک جنسیت هر دو در سطح ۰/۰۵ معنادار می‌باشد. همچنین بین مؤلفه‌های ذهنیت فلسفی (جامعیت، تعمق و انعطاف‌پذیری) با تفکر انتقادی و باورهای غیرمنطقی در سطح (P ۰/۰۵) و بین سایر موارد رابطه معناداری در سطح (P ۰/۰۱) وجود دارد

واژه‌های کلیدی: ذهنیت فلسفی، تفکر انتقادی، باورهای غیرمنطقی.

Abstract

The goal of this research is to analyze the relation of philosophical mind with critical thinking and irrational beliefs among elementary and secondary schools' managers in Boukan. Statistical population in this research is all managers of elementary and secondary period (schools for boys and girls) in Boukan Township in academic year - that is equal to ones (elementary schools contain ones that are men and are women and secondary schools contain ones that are men and are women) that due to statistical population limitation whole of population selected as sample. For collecting data three types of questionnaire was used for irrational beliefs: philosophical mind of Komeili ( ), California Critical Thinking Test (cctst) and Jones questionnaire. Results of multi variable variance analysis generally showed that there is relation between philosophical mind and critical thinking with irrational beliefs in . level and by each gender separation both are significant in . level. Also there is significant relationship between philosophical mind components (comprehensiveness, meditation, flexibility) with critical thinking and irrational beliefs in (p .) and there is significant relation between other cases in (p .).

Keywords: philosophical mind, critical thinking, irrational beliefs

مقدمه

برای سازگاری سازمان‌های آموزشی با تغییرات و تحولات جهانی و حفظ و بقای آن‌ها برخورداری از ذهنیت فلسفی برای مدیران ضروری است. مدیران با کسب تبحر و دانش در این زمینه می‌توانند جو سازمانی را به جو آموزنده و سازنده برای اعتلای روز افزون شایستگی‌معلم‌کرد معلمان و شاگردان تبدیل کنند. (پورظهیر و توکلی، ۱۳۹۰، ص ۶۵). ذهنیت فلسفی معادل روح فلسفی خصوصیات است که در رفتار و طرز فکر فیلسوف در برخورد وی با دیگران، روبه‌رو شدن با مشکلات و به‌طور کلی در تمام شئون زندگی وی به چشم می‌خورد که باعث تمایز او از دیگران می‌شود که این خصوصیات شامل کنجکاوی زیاد، فهم عمیق، دید وسیع، سعه صدر، ترقی طلبی، اتکای به نفس و طرفداری از ارزش‌های انسانیست (شریعت‌مداری، ۱۳۷۳، ص ۷۳). به اعتقاد هالپرن (۱۹۹۶) تفکر انتقادی تفکر است که با استفاده از راهبردهای مهارت‌های شناختی احتمال دستیابی به بازده مطلوب را بالا می‌برد. (به نقل از حریری و باقری‌نژاد، ۱۳۹۰، ص ۱۶۶). برنارد (۱۹۹۱) باورهای غیرمنطقی را خواست‌ها و اهدافی می‌داند که به‌صورت ترجیحات ضروری و الزامی در می‌آید و تبدیل به اهداف اجباری و الزامی و قطعی می‌گردد، به‌طوری که اگر برآورد نشوند به آشفته‌گی و اضطراب منجر می‌گردد. (شفیع آبادی، به نقل از معتمدین و عبادی، ۱۳۸۶، ص ۳). پژوهش‌های انجام گرفته در این زمینه بدین شرح می‌باشد. کمیلی اصل (۱۳۸۱)، هاشمی (۱۳۷۷)، همتی (۱۳۸۷) و خندانی (۱۳۸۰) در پژوهش خود دریافتند که بین ذهنیت فلسفی مدیران و عملکرد کارکنان رابطه وجود دارد. همچنین لروانی (۱۳۸۱) در تحقیق خود نشان داد که بین ذهنیت فلسفی، جامعیت، تعمق و انعطاف‌پذیری مدیران با کارایی آنان رابطه معنی‌داری وجود دارد. پژوهش خرقانیان (۱۳۷۲) نشان داد که بین ذهنیت فلسفی با روحیه و عملکرد معلمان رابطه وجود دارد. (ناظم و همکاران، ۱۳۸۹، ص ۱۶). سیف هاشمی (۱۳۸۳)، و دمیچیلی و رسول نژاد (۱۳۸۷) نیز در پژوهش‌هایی که انجام دادند نتایج نشان داد که بین ذهنیت فلسفی و ابعاد آن (جامعیت، تعمق و انعطاف‌پذیری) و خلاقیت مدیران رابطه مثبتی وجود دارد. همچنین در پژوهشی که خزاعی (۱۳۸۴) انجام داد نتایج نشان داد: بین ذهنیت فلسفی مدیران آموزشی و میزان استفاده آنان از مشارکت معلمان رابطه معنادار وجود دارد. در پژوهشی دیگر فخرآبادی (۱۳۷۸) به این نتیجه رسید که ۶۳ درصد بین طرز تفکر مدیران و روحیه رضایت‌شغلی معلمان رابطه مستقیم وجود دارد. نتایج پژوهش جزایری (۱۳۸۸) نشان داد که بین ذهنیت فلسفی مدیران و جو سازمانی مدارس رابطه وجود دارد. دانشیار (۱۳۸۵) در پژوهش خود دریافت که: - بین ذهنیت فلسفی دبیران و ابعاد آن با میزان محبوبیت آنان از دیدگاه دانش‌آموزان رابطه معنی‌داری وجود دارد. زارع (۱۳۸۵) نیز در پژوهشی خود دریافت که بین ذهنیت فلسفی مدیران (هرسه بعد جامعیت، انعطاف‌پذیری و تعمق) و روحیه دبیران رابطه وجود دارد. شهبازی دستجردی و میرشاه جعفری (۱۳۸۸) در پژوهشی دریافتند که بین ذهنیت فلسفی و روش تدریس دبیران با توجه به جنسیت رابطه وجود دارد. جاویدی کلاته جعفرآبادی و ابوترابی (۱۳۸۹) در پژوهشی به این نتایج دست یافت که بین سبک‌های رهبری مدیران بر حسب ذهنیت فلسفی آنان تفاوت معنی‌داری وجود دارد. علیزاده صحرائی و همکاران (۱۳۸۹). در پژوهشی به این نتیجه دست یافتند که: بین نمره کل باورهای غیرمنطقی و تمام خرده‌مقیاس‌های آن با کمال‌گرایی منفی، رابطه مثبت معنادار وجود دارد همچنین مرعشی در برنامه درسی فلسفه برای کودکان نشان داد که اجرای روش اجتماع پژوهشی در برنامه درسی فلسفه برای کودکان بر پرورش مهارت‌های استدلال دانش‌آموزان می‌باشد. همچنین پژوهشی توسط کیانی و اسکندی (۱۳۸۶) انجام شده است. نتایج پژوهش حاکی از آن است که مهارت فلسفه‌ورزی و پرسشگری در دانش‌آموزان مورد مطالعه، نسبت به جامعه آماری مربوط به آن افزایش یافته است و پژوهشی دیگر با هدف مطالعه تاثیر کلاس‌های فلسفه برای کودکان در زمینه پیشرفت و تقویت مهارت‌های فکری و عملکرد رفتاری کودکان نشان داد که برنامه درسی فلسفه برای کودکان در جهت ارتقا و تقویت بیشتر مهارت‌های پیش‌بینی شده فکری کودکان مؤثر می‌باشد (مرعشی، ۱۳۸۵). نتایج پژوهش‌های پورشایگان و همکاران (۱۳۸۱)، شمسی (۱۳۸۲)، امینی (۱۳۷۶)

نتایج مشابه نشان دادند که بین باورهای غیرمنطقی با میزان رضایت شغلی رابطه وجود دارد. بولینگر، دانیل (۲۰۰۲) و پی-یرا-جاناتان (۲۰۰۹) در پژوهش خود به این نتیجه دست یافتند که مدیران مدرسی که دارای تفکر جامع، عمیق، انعطاف‌پذیر و انتقادی باشند، نسبت به مدیرانی که فاقد این کیفیات هستند، از روحیه، کیفیت ارتباطات و عملکرد بهتری برخوردارند. چینگ و جوان (۲۰۰۴) و الدرپل (۲۰۰۷) در تحقیقاتی به این نتیجه رسیدند که بین خلاقیت و تفکر انتقادی و سبک‌های تفکر رابطه وجود دارد. در پژوهش دیگری که سانجا (۲۰۰۵) در هند انجام داده است، نتایج این پژوهش بیانگر عملکرد بهتر دانش آموزانی بود که در برنامه درسی فلسفه شرکت کرده بودند. همچنین چان یوک کنگ و همکارش (۲۰۰۷) در کشور سنگاپور در پژوهشی دیگر به این نتیجه رسیدند که دانش آموزان شرکت کننده در برنامه درسی فلسفه برای کودکان، عملکرد بهتری در مهارت مربوط به تفکر انتقادی و خلاق نشان دادند. مونتسو ماریا (۲۰۰۱) نیز در تحقیقی گزارش کردند که با اجرای برنامه درسی فلسفه برای کودکان، در زمینه مهارت‌های استدلال و تفکر انتقادی عملکرد بالاتری نسبت به دانش آموزانی که در این برنامه شرکت نکرده بودند، داشتند. موریته، ایسیاک (۲۰۰۵) تحقیقی به نام «اثرات خاص تفکر انتقادی و ذهنیت فلسفی استادان دانشگاه بر موفقیت علمی دانشجویان دانشگاه استانفورد» نشان داد که گروه آزمایش نسبت به گروه کنترل از عملکرد تحصیلی بهتری برخوردار بودند. (جزایری، ۱۳۸۸). اسمیت (۱۹۵۶) نیز در پژوهش خود دریافت که رابطه مستقیمی بین ذهنیت فلسفی با افزایش روابط انسانی مطلوب، میزان خلاقیت و روحیه‌ی کارکنان وجود دارد. با توجه به رابطه ذهنیت فلسفی با تفکر انتقادی و باورهای غیرمنطقی مدیران، پژوهش حاضر در صدد است تا ابتدا ذهنیت فلسفی مدیران را سنجیده و میزان هر یک از ابعاد سه‌گانه ذهنیت فلسفی مدیران (جامعیت، تعمق، انعطاف‌پذیری) را مشخص کند سپس با سنجش تفکر انتقادی و باورهای غیرمنطقی ارتباط هر یک از ابعاد ذهنیت فلسفی را با تفکر انتقادی و باورهای غیرمنطقی بررسی کند. سؤال اصلی در پژوهش حاضر این است که: آیا بین ذهنیت فلسفی با تفکر انتقادی و باورهای غیرمنطقی رابطه وجود دارد؟ یا به عبارت دیگر آیا می‌توان از روی ذهنیت فلسفی، تفکر انتقادی و باورهای غیرمنطقی مدیران را در محیط مدارس تبیین نمود. پس هدف اصلی پژوهش حاضر بررسی رابطه ذهنیت فلسفی با تفکر انتقادی و باورهای غیرمنطقی است

روش پژوهش

روش پژوهش توصیفی از نوع همبستگی می‌باشد. جامعه آماری در پژوهش حاضر کلیه مدیران دوره ابتدایی و متوسطه (پسرانه و دخترانه) شهرستان بوکان در سال تحصیلی ۹۲-۹۱ که برابر ۱۰۰ نفر (مدارس ابتدایی ۴۵ نفر شامل ۲۳ مرد و ۲۲ زن) و مدیران مدارس متوسطه ۵۵ نفر شامل ۲۸ مرد و ۲۷ زن) می‌باشد که به علت محدود بودن جامعه آماری کل جامعه به عنوان نمونه انتخاب گردید.

ابزارهای پژوهش

الف - پرسشنامه ذهنیت فلسفی: پرسشنامه ذهنیت فلسفی کمیلی (۱۳۸۱) به منظور تعیین میزان ذهنیت فلسفی مدیران براساس خصوصیات تفکر فلسفی بیان شده در کتاب ذهنیت فلسفی فلیپ جی اسمیت ترجمه محمد رضا بهرنگی (۱۳۸۲) تهیه شده است که شامل ۴۲ سؤال چهار گزینه‌ای با گزینه‌های تقریباً همیشه، بعضی مواقع، به ندرت و هرگز است و دارای ۳ خرده مقیاس جامعیت (۱۵ سوال)، تعمیق (۱۴ سوال) و انعطاف‌پذیری (۱۳ سوال) می‌باشد. ضریب اعتبار این تست با استفاده از روش آلفای کرونباخ معادل ۰/۸۵ گزارش شده است. در پژوهش حاضر نیز ضریب اعتبار این تست با استفاده از روش آلفای کرونباخ معادل ۰/۸۲ به دست آمد. روایی محتوای این آزمون نیز توسط متخصصان مورد تأیید قرار گرفته است.

ب - پرسشنامه تفکر انتقادی: آزمون تفکر انتقادی کالیفرنیا (CCTST) در دو فرم (الف) (ب) ساخته شده است. هر یک از این دو فرم، ۳۴ سؤال چند گزینه‌ای دارد. ۲۰ سؤال چهار گزینه‌ای و ۱۴ سؤال پنج گزینه‌ای است. آزمودنی‌ها برای هر سؤال باید از میان گزینه‌های صحیح، یک گزینه را که بر اساس قضاوتشان بهترین پاسخ است، انتخاب کنند. در این پژوهش از آزمون تفکر انتقادی

کالیفرنیا فرم ب استفاده شد. فاشیون فاشیون پایایی این آزمون را که با استفاده از فرمول کودر-ریچارد سون ۲۰ مورد ارزیابی قرار گرفته بین ۰/۷۸ تا ۰/۸۰ کرده‌اند. خلیلی ۱۳۸۶ پایایی پرسشنامه تفکر انتقادی را ۰/۶۲ گزارش کرده است. در پژوهش حاضر نیز ضریب اعتبار این تست با استفاده از روش آلفای کرونباخ معادل ۰/۸۹ به دست آمد.

در این آزمون مهارت‌های زیر اندازه‌گیری می‌شود: ۱- مهارت تفسیری: «طبقه‌بندی رمزگشایی جملات، روشنگری معنا، بررسی ایده‌ها و تحلیل داده‌ها». ۲- مهارت‌های استنباطی: «جستجو برای شواهد، گمانه‌زنی در مورد جایگزین‌ها و استخراج نتایج». ۳- مهارت‌های ارزشیابی: «ارزشیابی ادعاها، ارزشیابی بحث‌ها، بیان نتایج، توجیه رویه‌ها و ارائه استدلال». ۴- استدلال قیاسی: «استدلال منطقی در ریاضیات». ۵- استدلال استقرایی: «نتیجه‌گیری از بحث به دنبال رویارویی با حقایق مربوط به پیش فرض‌ها».

ج- پرسشنامه جونز برای باورهای غیرمنطقی: بر اساس نظریه آلبرت آلیس تهیه شده است و انواع باورهای غیرمنطقی را مورد بررسی قرار می‌دهد که با استفاده از ۱۰۰ سوال بررسی می‌کند ۱۰ مقیاس را در ۱۰ سوال: ۱- توقع تایید از دیگران. ۲- انتظارات بیش از حد از خود. ۳- سرزنش کردن خود. ۴- واکنش به ناکامی. ۵- بی‌مسئولیتی هیجانی ۶- توجه مضطربانه. ۷- اجتناب از مشکل. ۸- وابستگی. ۹- درماندگی برای تغییر. ۱۰- کمال‌گرایی. سوالات آزمون به روش لیکرت و به صورت ۵ درجه‌ای از کاملاً موافقم تا کاملاً مخالفم تهیه شده‌اند. بردناردی (۱۹۸۹) در زمینه روایی آزمون غیرمنطقی جونز اظهار می‌دارد. که از روایی بسیار خوبی برخوردار است (به نقل از سودانی، ۱۳۷۵) پایایی این آزمون از طریق آلفای کرونباخ ۰/۷۱ است. در تحقیق سودانی ضریب اعتبار این آزمون ۰/۷۹ بدست آمده است. جونز (۱۹۶۹) با استفاده از روش آزمون مجدد مشاهده کرد که پایایی آزمون معادل ۰/۹۲ است. پایایی هر یک از مقیاس‌های ۱۰ گانه از ۰/۶۶ تا ۰/۸۰ و میانگین پایایی همه خرده مقیاس‌ها ۰/۷۴ است. دوناپوش (۱۳۷۳) تحقیقی را به منظور هنجاریابی آزمون جونز انجام داد و برای بررسی روایی آزمون از دو روش روایی صوری و همگرا استفاده کرد که در محاسبه‌های انجام شده ضریب بدست آمده ۰/۸۲ بوده است. بشارتی (به نقل از جعفر آبادی و ابوترابی، ۱۳۸۹، ص ۲۲۱). در پژوهش حاضر نیز ضریب اعتبار این تست با استفاده از روش آلفای کرونباخ معادل ۰/۸۴ به دست آمد. برای آزمون فرضیه‌ها از رگرسیون چندمتغیره، رگرسیون تک‌متغیره، ضریب همبستگی پیرسون استفاده شد، ضمناً تجزیه و تحلیل داده‌ها با استفاده از کامپیوتر و برنامه آماری SPSS انجام گرفته است.

یافته‌ها:

برای بررسی رابطه ذهنیت فلسفی با تفکر انتقادی و باورهای غیرمنطقی از آنالیز واریانس چند متغیره استفاده شد که نتایج این بررسی در جداول زیر آمده است.

جدول ۱: داده‌های توصیفی متغیرهای ذهنیت فلسفی، تفکر انتقادی و باورهای غیرمنطقی

متغیرها	میانگین	انحراف معیار	تعداد
ذهنیت فلسفی	۱۳۹/۴۳	۱۶/۵۶۲۸	۱۰۰
تفکر انتقادی	۲۴/۵۲	۵/۳۵۵	۱۰۰
باورهای غیرمنطقی	۲۵۱/۹۲	۶۴/۵۴	۱۰۰

جدول فوق نشان می‌دهد که میانگین ذهنیت فلسفی به طور کلی ۱۳۹/۴ و انحراف معیار ۱۶/۵۶۲۸ و میانگین تفکر انتقادی بطور کلی برابر ۲۴/۵۲ و انحراف معیار ۵/۳۵۵ و میانگین باورهای غیرمنطقی بطور کلی برابر ۲۵۱/۹۲ و انحراف معیار ۶۴/۵۴ می‌باشد.

جدول ۲: آنالیز واریانس چند متغیره ذهنیت فلسفی با تفکر انتقادی و باورهای غیرمنطقی بطور کلی

منابع تغییرات	مقدار عددی آماری wilk's Lambda	F	درجه آزادی	سطح معنی‌داری
عرض از مبدأ	۰/۱۰	۲۲۷۴/۴۹۶	۲	۰/۰۱
ذهنیت فلسفی	۰/۱۱۰	۱/۹۳۰	۹۸	۰/۰۰۱

جدول فوق نشان می‌دهد که تأثیر ذهنیت فلسفی به‌طور همزمان بر تفکر انتقادی و باورهای غیرمنطقی بطور کلی (در سطح یک درصد) معنی‌دار است؛ بدین معنی که ذهنیت فلسفی به‌عنوان متغیر پیش‌بین، همزمان متغیرهای ملاک تفکر انتقادی و باورهای غیرمنطقی را تحت تأثیر قرار می‌دهد. بررسی معنی‌داری تأثیر ذهنیت فلسفی بر هر یک از متغیرهای تفکر انتقادی و باورهای غیرمنطقی به‌طور جداگانه در جدول آنالیز واریانس زیر آمده است.

جدول ۳: آنالیز واریانس چند متغیره ذهنیت فلسفی با تفکر انتقادی و باورهای غیرمنطقی به تفکیک

منابع تغییرات	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجموع		معنی‌داری
			F	مجذورات	
عرض از مبدأ (مدل ثابت)	۴۵۱۸۵/۱۷۴	۱	۴۵۱۸۵/۱۷۴	۲۶۳۸/۹۴۳	۰/۰۱
تفکر انتقادی	۱۹۹۹/۹۶۰	۵۰	۱۷/۱۲۲		
خطا	۸۳۹/۰۰۰	۴۹	۲۲/۷۷۷	۲/۳۳۶	۰/۰۱
کل	۶۲۹۶۲/۰۰۰	۱۰۰			
عرض از مبدأ (مدل ثابت)	۵۲۴۰۹۴۷/۲۹۰	۱	۵۲۴۰۹۴۷/۲۹۰	۱۹۰۷/۹۰۴	۰/۰۱
باورهای غیرمنطقی	۲۷۷۸۸۸/۰۱۰	۵۰	۵۵۵۷/۷۶۰		
خطا	۱۳۴۶۰۱/۳۵۰	۴۹	۲۷۴۶/۹۶۶	۲/۰۲۳	۰/۰۱
کل	۶۷۵۸۵۸/۰۰۰	۱۰۰			

همان‌طور که جدول فوق نشان می‌دهد تأثیر ذهنیت فلسفی به‌طور جداگانه بر هر یک از متغیرهای تفکر انتقادی و باورهای غیرمنطقی مدیران به‌طور کلی در سطح ۰/۰۱ به لحاظ آماری معنی‌دار است. نحوه تأثیرگذاری و مقدار تأثیر ذهنیت فلسفی بر تفکر انتقادی و باورهای غیرمنطقی بطور کلی در قالب ضرایب رگرسیونی در جداول ۴ و ۵ آمده است.

جدول ۴: ضریب رگرسیونی تأثیر ذهنیت فلسفی بر تفکر انتقادی به‌طور کلی

منابع تغییرات	B	خطا	t	p-value
ذهنیت فلسفی به‌طور کلی	۰/۱۹۴	۰/۰۲۶	۷/۴۳۶	۰/۰۱

همان‌طور که جداول فوق نشان می‌دهند با توجه به مقدار آماره $t = 7/436$ تأثیر ذهنیت فلسفی بر تفکر انتقادی مدیران به‌طور کلی با مقدار ضریب رگرسیونی برابر با ۰/۱۹۴ در سطح ۰/۰۱ معنی‌دار است.

جدول ۵: ضریب رگرسیونی تأثیر ذهنیت فلسفی بر باورهای غیرمنطقی به‌طور کلی

منابع تغییرات	B	خطا	t	p-value
ذهنیت فلسفی به‌طور کلی	-۲/۱۷۳	۰/۳۲۷	-۶/۶۴۸	۰/۰۱

همان‌طور که جداول فوق نشان می‌دهند با توجه به مقدار آماره $t = -6/648$ تأثیر ذهنیت فلسفی بر باورهای غیرمنطقی مدیران به‌طور کلی با مقدار ضریب رگرسیونی برابر با -۲/۱۷۳ در سطح ۰/۰۱ معنی‌دار است.

بحث و نتیجه‌گیری

همان‌طور که در بخش یافته‌ها ملاحظه شد نتایج تحلیل رگرسیون چند متغیره نشان داد که بین ذهنیت فلسفی و تفکر انتقادی و باورهای غیرمنطقی مدیران به‌طور کلی در سطح ۰/۰۱ ارتباط معنی‌دار وجود دارد و همچنین نتایج تحلیل رگرسیون چند متغیره در مورد تأثیر ذهنیت فلسفی به‌عنوان متغیر پیش‌بین به تفکیک بر تفکر انتقادی و باورهای غیرمنطقی مدیران به‌عنوان متغیرهای ملاک نشان داد که به‌طور کلی در سطح ۰/۰۱ به لحاظ آماری معنی‌دار بود و مقدار ضرایب رگرسیونی تأثیر ذهنیت فلسفی و تفکر انتقادی و باورهای غیرمنطقی در کل مدیران در سطح ۰/۰۱ به لحاظ آماری معنی‌دار است. نتایج به دست آمده در مورد ارتباط بین ذهنیت فلسفی و تفکر انتقادی و باورهای غیرمنطقی مدیران، ضمن تأیید نتایج پژوهش‌های انجام شده توسط پژوهشگران دیگر همچون کمیلی اصل (۱۳۸۱)، هاشمی (۱۳۷۷)، همتی (۱۳۸۷)، خندان (۱۳۸۰)، لروانی (۱۳۸۱)، خرقانیان (۱۳۷۲)، ناظم و همکاران (۱۳۸۹)، سیف هاشمی (۱۳۸۳)، دمیرچیلی و رسول نژاد (۱۳۸۷)، خزاعی (۱۳۸۴)، فخرآبادی (۱۳۷۸)، جزایری (۱۳۸۸)، دانشیار (۱۳۸۵)،

زارع (۱۳۸۵)، شهبازی دستجردی و میرشاه جعفری (۱۳۸۸)، جاویدی کلاته جعفرآبادی و ابوترابی (۱۳۸۹)، علیزاده صحرائی و همکاران (۱۳۸۹)، کیانی و اسکندی (۱۳۸۶)، پورشایگان و همکاران (۱۳۸۱)، شمسی (۱۳۸۲)، امینی (۱۳۷۶)، بولینگر، دانیل (۲۰۰۲) و پی‌یرا-جاناناتان (۲۰۰۹)، چینگک و جوان (۲۰۰۴)، و الدروپل (۲۰۰۷)، سانجا (۲۰۰۵)، چان یوک کنگک و همکارش (۲۰۰۷)، مونتسو ماریا (۲۰۰۱)، موریتی، ایسیاک (۲۰۰۵)، جزایری، (۱۳۸۸)، و اسمیت (۱۹۵۶) حاکی از این است که هر چه مدیران آموزشی از ذهنیت فلسفی بالایی برخوردار باشند از تفکر انتقادی بالایی برخوردار خواهند شد و به میزان آن از باورهای غیر منطقی آنها کاسته می‌شود و به تبع آن عملکرد معلمان نیز افزایش یافته و در نهایت بهره‌وری و پیشرفت سازمان را به دنبال خواهد داشت.

نظام‌های آموزشی باید دارای مدیرانی باشند که خلاق، مبتکر و منطقی بوده تا بتوانند در درک دنیای پیچیده امروز موجودی توانمند باشند و اصلاح و بهبود عملکرد دبیران را در راستای بهبود اهداف آموزشی فراهم نمایند. به جرأت و اطمینان می‌توان گفت که ضمانت اجرای هرگونه اصلاح و پیشرفت در وضع آموزش و پرورش کشور به نحوه تفکر مدیر و عملکرد معلم وابسته است. زیرا ارتقاء عملکرد معلمان به عنوان مهمترین سرمایه آموزش و پرورش یکی از دغدغه‌های اصلی مدیران است که منتج به کاهش هزینه‌های غیر ضروری و افزایش بهره‌وری در مدارس می‌شود. اگر همه مدارس کشور را در بهترین ساختمان‌ها قرار دهند و به کامل‌ترین وسایل مجهز سازند اما مدیران آن فاقد تفکر منطقی و فلسفی باشند پیشرفت مورد انتظار در عملکرد دبیران و بالطبع امر تعلیم و تربیت دانش‌آموزان تضمین نمی‌شود (بهرنگی، ۱۳۸۷، ص ۱۵). اهمیت ذهنیت فلسفی برای مدیران از این جهت است که مدیریت هر روز متحول می‌شود و ابعاد تازه‌ای به خود می‌گیرد. لازمه مدیریت، تفکر صحیح است تا بتواند اصول و مبانی را به عنوان راهنما در اعمال خود بکار گیرد (یزدخواستی و رضایی کیا، ۱۳۸۵، ص ۱۱۲).

اسمیت معتقد است که هر چه مدیران آموزشی از ذهنیت فلسفی بالایی برخوردار باشند معلمانشان نیز از روحیه‌ی بالایی برخوردار هستند و هر چه ذهن فلسفی مدیر پایین باشد معلمانشان از روحیه پایینی برخوردار هستند. همچنین پژوهش‌ها نشان می‌دهند که بر اساس آن چه اسمیت اظهار می‌کند مدیران برای بهبود اهداف سازمانی که کیفیت عملکرد معلمان یکی از مهمترین مؤلفه‌های آن است باید قدرت انتظام بخشیدن به امور سازمان که به تعبیر اسمیت همان مفهوم اولیه‌ی ذهنیت فلسفی است را، در خود تقویت نمایند تا وسیله‌ای برای انتخاب و تغییر راهی جهت زندگی بهتر افراد و ایجاد انگیزه و عملکرد بالا در معلمان باشد (اسمیت، ۱۹۶۵). تقویت ذهن فلسفی، مدیران مدارس را قادر می‌سازد تا با تسلط بر وظایف خود، مسایل و مشکلات آموزشی و تربیتی را با دید جامع در نظر بگیرند و ارتقاء فرایندهای یاددهی و یادگیری را تسهیل نمایند در نتیجه هر چه مدیر دید عمیق و وسیعی نسبت به سازمان و اهداف آن داشته باشد و خود را در چارچوب یک مورد جزئی و یا مسایل آنی محدود نکند، بهتر می‌تواند هدف‌های آموزشی و عملکرد معلمان را هدایت نماید و در جهت کیفیت آموزش گام بردارد. لذا، ذهنیت فلسفی یکی از ویژگی‌های آدمی است که می‌تواند مدیران را هنگام مواجهه با مسائل بی‌شمار رهبری آموزشی یاری نماید.

به عبارت دیگر، مدیری که از ذهنیت فلسفی بالا برخوردار است، برای دیدن مسائل بر اساس اهداف دراز مدت، تعمیم خلاق، عقاید اصولی و طیف وسیعی از انتخاب‌های منطقی، شانس بیشتری دارد (اسمیت، ۱۳۷۴: ۲۵۲). فرد دارای ذهن فلسفی خصوصیات را نشان می‌دهد که می‌توان آن‌ها را در سه بعد جامعیت، تعمق و انعطاف پذیری گروه بندی کرد. این فرد همواره در جامعیت بخشیدن به اندیشه‌هایش تلاش می‌کند، مسائل را در ارتباط با زمینه‌ای وسیع و مرتبط به هدف‌های دراز مدت می‌بیند، امور بدیهی را مورد سؤال قرار داده و به شانس خود برای حرکت به ماورای تعصبات جاهلانه، جانب‌داری‌های شخصی و تصورات کلیشه‌ای می‌افزاید. این فرد از انعطاف‌پذیری که با نواندیشی، دگر بینی و خلاقیت همراه است، برخوردار است و مسائل را از شقوق و جنبه‌های متعدد بررسی می‌کند (شریعتمداری، ۱۳۶۹: ۵۷).

منابع

- اسحاقیان، م. (۱۳۷۲). بررسی میزان حاکمیت ابعاد روح فلسفی مدیران آموزشی متوسطه شهر اصفهان. پایان نامه کارشناسی ارشد مدیریت. دانشگاه آزاد اسلامی. واحد خوراسگان.
- اسمیت، جی فلیپ. (۱۳۷۴). ذهنیت فلسفی در مدیریت آموزشی، ترجمه محمد رضا بهرنگی، تهران: نشر کمال تربیت.
- امینی، ج. (۱۳۷۶). تاثیر تفکرات غیر منطقی در مدارس متوسطه سندج بر میزان رضایت شغلی معلمان. رساله کارشناسی ارشد، دانشگاه تربیت معلم.
- بهرنگی، محمد رضا. (۱۳۸۲). مدیریت آموزشی، تهران: نشر سیر و سیاحت.
- پور شایگان، مهرانداخت، وحسینیان، سیمین، ویزدی، سید منیره. (۱۳۸۱). رابطه باورهای غیر منطقی بل میزان رضایت شغلی مشاوران دبیرستان های شهرستان تهران، فصلنامه تازه و پژوهشهای مشاوره، شماره ۱۴، جلد ۴ ص ۶۸-۵۵
- تقی پور ظهیر، علی، و توکلی، رویا. (۱۳۹۰). بررسی رابطه ذهنیت فلسفی مدیران با عملکرد دبیران متوسطه آموزش و پرورش منطقه ۴ تهران، دوفصلنامه مدیریت و برنامه ریزی در نظام آموزشی، دوره ۴، شماره ۶، بهار و تابستان، ص ۸۰-۶۳.
- جزایری، ن. (۱۳۸۸). رابطه بین ذهنیت فلسفی مدیران با جو سازمانی در مدارس آموزش و پرورش شهرستان بجنورد. پایان نامه کارشناسی ارشد مدیریت آموزشی، دانشکده مدیریت دانشگاه آزاد واحد رودهن.
- جاویدی کلاته جعفر آبادی، و طاهر، عبدلی، رزیتا. (۱۳۸۹). ذهنیت فلسفی و سبک رهبری مدیران در نظام آموزش عالی، فصلنامه مطالعات تربیتی و روانشناسی، شماره ۱۱.
- حریری، نجلا، باقری نژاد، زهره. (۱۳۹۰). بررسی تفکر انتقادی دانشجویان دانشکده بهداشت دانشگاه علوم پزشکی مازندران، مجله علوم پزشکی مازندران، دوره ۲۱، شماره ۱ اسفند .
- خزاعی، هادی. (۱۳۸۵). بررسی رابطه ذهنیت فلسفی مدیران آموزشی و میزان بهره گیری از مشارکت معلمان در مدارس متوسطه اردبیل، رساله کارشناسی ارشد، دانشگاه تربیت معلم تهران.
- دانشیار، ش. (۱۳۸۵). رابطه بین ذهنیت فلسفی دبیران با محبوبیت آنان از دیدگاه دانش آموزان. پایان نامه کارشناسی ارشد رشته تحقیقات آموزشی. دانشگاه آزاد اسلامی واحد رودهن.
- دوناپوش، ع. (۱۳۷۶). هنجاریابی مقدماتی آزمون باورهای غیر منطقی جونز برای دانش آموزان دختر و پسر ۱۵-۱۸ ساله دبیرستان یاسوج. رساله کارشناسی ارشد، دانشگاه تربیت معلم .
- زارع، حسین. (۱۳۷۹). تاثیر هوش هیجانی در پیشرفت دانش آموزان دبیرستانهای شیراز. پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علوم پزشکی.
- شمسی، علی. (۱۳۸۲). بررسی رابطه بین رضایت شغلی و سلامت روان و باورهای منطقی معلمان با پیشرفت تحصیلی دانش آموزان کلاس سوم راهنمای شهرستان خمین، پایان نامه کارشناسی ارشد دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه تربیت معلم.
- شریعتمداری، علی. (۱۳۷۳). فلسفه، مسایل فلسفی، مکتبهای فلسفی، مبانی علوم، تهران: دفتر نشر فرهنگ اسلامی.
- شریعتمداری، علی. (۱۳۶۹). اصول تعلیم و تربیت، تهران: انتشارات دانشگاه تهران.
- شهبازی دستجردی، راحله و میرشاه جعفری، سید ابراهیم. (۱۳۸۸). بررسی رابطه بین ذهنیت فلسفی و روش تدریس دبیران مدارس متوسطه شهر اصفهان. مجله علوم تربیتی و روانشناسی، تابستان (۲) ۵: ۴۱-۵۸.
- کمیلی اصل، ع. (۱۳۸۱). بررسی ذهنیت فلسفی مدیران شرکت های تابعه و وابسته به وزارت نیرو بر عملکرد کارکنان آنان، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی واحد رودهن
- مرچلی، فریبا، ورسول نژاد، عبدالحسین. (۱۳۸۷). بررسی رابطه بین ذهنیت فلسفی م میزان خلاقیت اعضای هیات علمی دانشگاه آزاد اسلامی زنجان، فصلنامه اندیشه های تازه در علوم تربیتی، شماره ۱، سال چهارم

- معمدین، مختار، عبادی، غلامحسین. (۱۳۸۶). نقش باورهای غیر منطقی و پر خاشگیری بر عملکرد تحصیلی دانش آموزان پسر دوره متوسطه تبریز، مجله دانش و پژوهش در علوم تربیتی دانشگاه آزاد واحد خوراسگان، شماره ۱۴.
- مرعشی، منصور. (۱۳۸۵). بررسی تاثیر روش اجتماع پژوهشی برنامه فلسفه برای کودکان بر مهارتهای استدلال دانش آموزان پایه سوم راهنمایی مدرسه نمونه دولتی اهواز. پایان نامه دوره دکتری، دانشگاه شهید چمران اهواز.
- ناظم، فتاح، ویادگاری، فردوس، وحسومی، طاهره، وقائد محمدی، محمد جواد. (۱۳۸۹). بررسی ذهنیت فلسفی مدیران مناطق مختلف دانشگاه آزاد اسلامی، فصلنامه اندیشه های تازه در علوم تربیتی، شماره ۴، سال پنجم.
- نجم پور استادی، سعید، واسمخانی اکبری نژاد، هادی، ولیوارجانی، شعله. (۱۳۸۹). بررسی رابطه ویژگیهای شخصیتی و باورهای غیر منطقی با رضایت شغلی در بین کارکنان شرکت سهامی خاص مخابرات استان آذربایجان غربی، مجله فراسوی مدیریت، شماره ۱۳، سال چهارم.
- همتی، م. (۱۳۸۷). بررسی رابطه بین ذهنیت فلسفی و تعهد سازمانی مدیران با عملکرد معلمان در آموزش و پرورش شرق استان تهران. پایان نامه کارشناسی ارشد مدیریت آموزشی. دانشگاه آزاد اسلامی واحد رودهن.
- هاشمی، فخرالسادات. (۱۳۸۳). بررسی ذهنیت فلسفی و میزان خلاقیت مدیران متوسطه شهر اصفهان. فصلنامه تعلیم و تربیت، شماره ۱، بهار ۱۳۸۳.
- هاشمی، ا. (۱۳۷۴). بررسی تاثیر ابعاد ذهنیت فلسفی مدیران آموزشی بر انجام وظایف مدیریتی مدارس راهنمایی شهرستان ممسنی، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تربیت معلم تهران.
- هاشمی، ا. (۱۳۷۴). بررسی تاثیر ابعاد ذهنیت فلسفی مدیران آموزشی بر انجام وظایف مدیریتی مدارس راهنمایی شهرستان ممسنی، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تربیت معلم تهران.
- هرسی، پل، بلانچارد، کنت. (۱۳۷۱). مدیریت رفتار سازمان، ترجمه علی علاقه بند، تهران: نشر امیر کبیر.
- لروانی، ف. (۱۳۸۱). بررسی رابطه ذهنیت فلسفی مدیران با میزان کارایی آنها در مدارس مراغه و بناب. پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد تهران.
- علیزاده صحرائی، ام هانی، خسروی، زهره و شارت، محمد علی. (۱۳۸۹). رابطه باورهای غیر منطقی با کمال گرایی مثبت و منفی در دانش آموزان شهرستان نوشهر. فصلنامه مطالعات روانشناختی، شماره ۲۱، بهار ۱۳۸۹، ص ۹.
- یزد خواستی، علی، رضایی کیا، فهیمه. (۱۳۸۵). بررسی ابعاد ذهنیت فلسفی مدیران و نگرش معاونین شان به عملکرد آنان، مجله علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه سیستان و بلوچستان، سال سوم.
- یادگاری خندانی، ف. (۱۳۸۰). بررسی ذهنیت فلسفی مدیران آموزشی و رابطه آن با انجام وظایف مدیریتی آنان از نظر دبیران دبیرستان های شهر تهران. پایان نامه دکترای رشته مدیریت آموزشی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات تهران.
- Smith, P.G. (*Philosophic mindedness in education administration*, Ohi state University Perss, Columbus).
- Bowlering, D. ( ). *Philosophic mindedness level in educational managers to their employees operations in Chicago schools*. [PhD Dissertation Abstract]. Irwin University. Chicago, USA
- Pierra, J. ( ). *Investigations of enhanced relationship between philosophic mind of managers and their employees' work performance in governmental organizations in Western Reserve University*. PhD Dissertation University of Illinois at Urbana Champaign.
- Montes, M. & E. Maria ( ). *Juchitande Los Ninos*, Abstract in OAPC.
- Sanjana Mehta & David Whitebread. *Philosophy for Children and Moral Development in the Indian Context*, University of Cambridge.
- Chan Yoke Keng, Khatijah Binte Mohamad Ibrahim ( ). *Philosophy for Children*. Proceeding of the Redesigning Pedagogy: Culture, Knowledge and Understanding conference, Singapore. *Philosophy Goes to School*, Temple University Press.